

Жити на основі правових норм

Ведучий рубрики **Микола МАНЬКО**, директор Державного історико-культурного заповідника м. Острога

Чотириста тридцять чотири роки тому – 7 червня 1585 року – за подання князя Василя-Костянтина Острозького (на фото – золота літа медаль XVI століття з портретом князя, що зберігається в Ермітажі, м. Санкт-Петербург) Острог отримав від короля польського й великого князя литовського Стефана Баторія (на фото – польський талер 1585 р. із портретом цього монарха) грамоту на міське самоуправління відповідно до Магдебурзького права. У старих краєзнавчих путівниках і довідниках ця подія нерідко дають 1528 р. Насправді остання дата стосується міста Острожець (нині село Млинівського району на Рівненщині, колишній райцентр, а в давнину – резиденція князів Острожецьких, рід яких вигас у XVI столітті. За генеалогічною реконструкцією історика Ігоря Тесленка, князів Острожецькі – одна з молодших гілок княжого дому Острозьких).

А документ 1585 року про Магдебурзьке право Острогу вперше виявив і опублікував 35 років тому – у 1982 році – видатний український історик-джерелознавець, професор Микола Ковальський, почесний громадянин Острога.

Острог, очевидно, користувався самоуправлінням і до 1585

року. Принаймні, главу міського самоврядування Острога – носій цієї посади звався війтом – згадують ще в документах 1575 року, на що вказував сучасний історик Андрій Заєць. Першим відомим війтом нашого міста, на думку дослідника, був шляхтич Павло Малишевич-Новоселицький, який обіймав цю посаду і в 1593 році (тобто вже після грамоти Стефана Баторія).

Отже, він щонайменше 18 років очолював міське самоврядування Острога. Перший відомий нам міський голова Острога, зазначає А. Заєць, був людиною досить заможною; наприклад, позичав великі грошові суми навіть магнатам князям Корецьким під заставу їхніх сіл і маєтностей, а також іншим вельможним і високопосадовим особам.

Магдебурзьке право (ще його називають Німецьким або Тевтонським правом) сформувався біля 1235 року в саксонському місті Магдебург на основі норм місцевого судочинства і звичаєвого права. Відповідно до його головних положень, міста звільняли від суду державних чиновників і власника міста, вони самостійно чинили судочинство (до смертного вироку включно) й управляли міським

господарством і фінансами, для чого обирали главу міста, судові та виконавчі органи влади, формували поліційну службу й навіть окремі збройні формування. На українські землі Магдебурзьке право прийшло разом із німецькими колоністами – ремісниками й торговцями, що поселилися в містах Галицько-Волинської держави (Руського королівства)

і отримували привілеї на самоуправління від її володарів.

Магдебурзьке право визначало порядок виборів і функціонування органів міського самоуправління, міського суду, цехових і купецьких об'єднань; воно регулювало питання ремесел, торгівлі, суспільної опіки, успадкування; воно ж визначало покарання за різні види злочинів тощо. Щоправда, норми права не поширювалися на жінок, бідняків, незаконно народжених, нехристиян (насамперед, євреїв) – для них існувала інша юрисдикція.

Магдебурзьке право мало велике позитивне значення в історії України. Як зазначають історики, притаманний йому демократизм, менша орієнтація на центральну владу, прагнення будувати життя і господарську діяльність на основі правових норм сприяли формуванню основ громадянського суспільства.

В останні роки День міста Острога приурочують до чергової річниці надання нашому місту Магдебурзького права. ■

